

RECENSIONS

M. Àngels VILADOT, *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*, Barcelona, Ed. Columna, 1993, ISBN 84-7809-561-6.

La realitat sociolingüística catalana és sovint objecte d'estudi i de reflexió amb treballs que s'ocupen de l'efecte de la persecució i la marginació que va sofrir la llengua catalana durant el franquisme, dels comportaments lingüístics dels diferents grups socials, del grau d'eficàcia de les mesures adoptades per les institucions democràtiques per promoure l'extensió del coneixement i de l'ús de la llengua catalana, etc.

En aquest ric panorama d'investigacions sociolingüístiques, l'aportació que fa el llibre *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans* és d'un interès indiscutible perquè ofereix uns útils procediments d'anàlisi de la vitalitat etnolingüística objectiva (demografia...) i subjectiva (percepció que els membres d'un grup tenen de la seva vitalitat etnolingüís-

tica), i de la incidència d'aquesta vitalitat en la realitat present i en l'evolució dels comportaments lingüístics.

M. Àngels Viladot inicia el seu llibre assenyalant la importància de reconèixer el plurilingüisme com un fet absolutament general al món, i la necessitat de fomentar el respecte a la diversitat cultural i lingüística.

A la primera part del llibre M. Àngels Viladot descriu els elements teòrics que fonamenten els estudis que després presentarà. I ho fa amb nombroses exemplificacions de situacions de confluència de grups lingüístics a d'altres indrets: als Estats Units (cherokees), Canadà (Quebec), Suècia, Austràlia, Regne Unit (Galles), etc. En la convivència desequilibrada entre dos grups lingüís-

tics es pot produir un procés d'assimilació del grup menor al grup dominant o bé una preservació dels dos grups, com a conseqüència d'un procés de reforçament de la identitat positiva del grup menor. En aquest punt, en relació amb el comportament lingüístic dels joves a Catalunya, M. Àngels Viladot coincideix amb una tesi defensada per Emili Boix a *Triar no és traïr* —1993—, quan Viladot assenyala que «avui dia, la llengua catalana és un símbol important però no és central en la identitat dels joves catalans» (p. 22). Davant d'aquesta situació esdevé oportú analitzar la vitalitat etnolingüística del català entre els joves. I aquest és l'objectiu del llibre que ressenyem.

Al llibre de Carme Junyent *Vida i mort de les llengües* —1992— trobàvem una exposició suggeridora sobre els fenòmens concurrents i les causes possibles de la substitució lingüística i s'hi esmentaven aspectes com la demografia o el prestigi.

Doncs bé, M. Àngels Viladot, a partir de models desenvolupats per experts d'altres països (l'Escola de Bristol introdueix l'any 1977 el concepte de vitalitat etnolingüística), retroba aquests aspectes i n'hi afegeix altres quan tracta de la vitalitat lingüística objectiva: estatus-prestigi (econòmic, social, sòcio-històric, lingüístic), demografia (territori nacional, concentració i distribució, proporció del grup...; amb dades com

el nombre absolut, l'índex de natalitat, etc.) i suport institucional (mitjans de comunicació de massa, educació, administració, religió, etc.). En una primera aplicació d'aquests factors Viladot conclou que el català a Catalunya té un estatus alt, una demografia mitjana/alta i un suport institucional mitjà/alt.

A continuació Viladot s'ocupa de la vitalitat etnolingüística subjectiva, que reflecteix la integració mental de la informació sobre la vitalitat objectiva i que determina, tant o més que els fets objectius, el procés d'adquisició i d'ús de la llengua, i les actituds lingüístiques. Per valorar el grau de vitalitat etnolingüística subjectiva, Viladot ens remet al qüestionari de vitalitat subjectiva i a l'aplicació que se n'ha fet en diferents escenaris lingüístics. En aquest punt Viladot es refereix a la teoria de l'acomodació i a la convergència lingüística dels interlocutors, que en el cas del català concreta en l'adopció del castellà en les interaccions informals entre catalanoparlants i castellanoparlants a Barcelona.

Un cop feta la presentació del cos teòric i general, M. Àngels Viladot en fa l'aplicació al català.

Al capítol quart Viladot examina i descriu la vitalitat etnolingüística objectiva dels catalans: l'estatus, la demografia i el suport institucional. Però és des del capítol cinquè fins al desè que M. Àngels Viladot ens

exposa el resultat del seu treball de recerca. Aquest treball, realitzat durant l'any 1989, va tenir com a fase prèvia una prova pilot feta en un centre d'ensenyament mitjà privat, amb l'administració de dos qüestionaris, un sobre freqüència d'ús del català i un altre sobre la vitalitat etnolingüística. Un cop duta a terme aquesta prova pilot i analitzats els resultats, Viladot va aplicar aquests qüestionaris a 252 estudiants nascuts a Catalunya, de 16 a 19 anys i que estudiaven tercer de BUP o COU a tres centres d'ensenyament mitjà a Barcelona (dos centres privats i un de públic). Certament l'interès d'aquest mètode fa aconsellable d'estendre'n l'aplicació a grups més nombrosos.

Viladot constata dins de la mostra tres grups fonamentals: *espanyol* (s'autoconsideren en primer lloc espanyols i tenen el castellà com a primera llengua: 85 components), *català* (s'autoconsideren en primer lloc catalans i tenen el català com a primera llengua: 114 estudiants) i *mixt* (s'autoconsideren en primer lloc catalans i tenen el castellà com a primera llengua: 45 alumnes). A continuació Viladot ens ofereix, distribuït en aquests tres grups, el resultat de les respostes del qüestionari sobre la freqüència d'ús del català a la família, en l'escriptura, en la lectura, en l'ús social, amb els veïns. El segon estudi tracta de la posició dels tres grups sobre allò que és suficient

per a ser realment català (globalment i per ordre: 1) sentir-se català, 2) parlar en català i 3) haver nascut a Catalunya). El tercer estudi és el que l'autora dedica al sentiment d'identitat, a les actituds i a l'ús de la llengua catalana del grup «català». Viladot hi observa la tendència del grup «català» a acomodar-se, per bona educació i com a conseqüència d'un estereotip negatiu associat amb el manteniment de la llengua, a la llengua de l'altre, sense fer l'esforç de la divergència. El quart estudi està dedicat a la comparació entre el grup «català» i el grup «espanyol» quant al sentiment d'identitat, les actituds i l'ús de la llengua catalana. Viladot, que hi fa una anàlisi Cluster, en conclou que «els "catalans" gairebé mai no utilitzaven estratègies lingüístiques per invertir la situació a favor de l'ús del català, tot i la seva alta identificació com a catalans» (94) i que «ens trobem amb la dificultat empírica de definir de què parlen els individus quan indiquen en quin grau s'autoconsideren espanyols» (95).

Finalment el cinquè estudi tracta de la percepció de factors sociològics i la seva relació amb les actituds i l'ús del català. Hi veiem els factors considerats prioritaris per cada un dels tres grups (la demografia, el prestigi). Els tres grups coincideixen a atribuir una posició força alta al català dins de la societat catalana i, a més, el grup «català»

és el valorat més positivament pels tres grups. Pel que fa al grup «català», M. Àngels Viladot en destaca l'alta vitalitat i, tanmateix, la tendència a convergir amb el castellà, i en conclou que cal enfortir l'estatus del català per facilitar-ne el manteniment.

Quant al grup «mixt», Viladot constata que aprèn el català però que no l'adopta. Hi observa una voluntat d'integració i el fet que considera el grup «català» com a punt de referència.

Finalment el grup «espanyol» s'acosta a la identitat catalana però no a la llengua, viu clarament el castellà com a llengua que el vincula amb el marc global espanyol, pot arribar a sentir que l'evolució dels usos lingüístics a Catalunya hi amenaça

la seva llengua materna i mira amb recel l'evolució del comportament lingüístic del grup «mixt», que pot tendir a assimilar-se lingüísticament al grup «català», en un procés que seria percebut com un fenomen amenaçador per a la posició del grup «espanyol».

Finalment M. Àngels Viladot assenyala que «l'adquisició del català per part d'una majoria de castellanoparlants nascuts a Catalunya serà la conseqüència d'un procés generacional sempre que es mantingui la vitalitat i la centralitat de l'idioma català en la definició de la identitat del grup» (119).

El llibre es completa amb uns útils apèndixs documentals i una bibliografia.

Carles DUARTE

Joan SOLÀ, *La llengua, una convenció dialèctica*, Barcelona, Ed. Columna, 1993, 172 pàg., ISBN 84-7809-418-0.

El Solà de *La llengua, una convenció dialèctica* és el Solà opinador, l'articulista de premsa. En aquest cas, al setmanari «El Món» i al «Diari de Barcelona» —dues capçaleres difuntes— i a l'«Avui». Per tant, a l'hora de parlar-ne, hauríem d'adoptar el punt de vista del lector de diaris i revistes. «El problema —escriu Joan Solà en un dels articles ara enquadrats— és que la immensa majoria d'usuaris (i dubto que no si-

guin absolutament tots) vol i necessita normes claríssimes i unívokes. La gent necessita *saber* que tal cosa és *correcta* i tal altra no.»

Això, per al pobre lector, lluny de ser un problema, és una cosa ben natural. Més encara: és un dret. Ell, que no es guanya la vida amb la llengua, i prou fa interessant-s'hi fins al punt de llegir els articles de Joan Solà, no pot viure dubtant cada dos per tres de la normativa lingüística